

Cuprins

<i>Prefață</i> de Fatma Yilmaz	5
Introducere	15
Povestea mea	31
Povestea Sharifei	
<i>Familia de fete</i>	56
Povestea lui Nasreen	
<i>Băiatul din vecini</i>	73
Povestea lui Shereenjan	
<i>Sacrificiul unei fiice</i>	88
Povestea Samirei	
<i>Țesătoarea de covoare</i>	107
Povestea Ilahei	
<i>Noaptea nunții</i>	123
Povestea Anesei	
<i>O căsătorie de conveniență</i>	140
Povestea Wazmei	
<i>Soția rănită</i>	172

Povestea lui Janpary	
<i>Povestea unei mame</i>	193
Povestea Laylei	
<i>Văduva de război</i>	221
Povestea lui Mahgul	
<i>O familie care confecționează zmeie</i>	241
Povestea Bakhtawarei	
<i>Băiatul-fată</i>	259
Povestea Ghutamei	
<i>O poveste de dragoste</i>	284
<i>Epilog</i>	301
<i>Glosar</i>	307

Prefață

Zarghuna Kargar, alias Zari, își propune să facă, în această carte-mărturie, un exercițiu dezarmant de onest, lucid și pertinent cu privire la experiențele personale, intime ale femeilor din Afganistan. Aveți în fața dumneavoastră efortul uriaș al unei femei care a simțit pe propria piele sau a auzit de la alții despre orori și practici dezumanizante, imposibil de evaluat sau de înțeles pentru cineva care nu a fost supus el însuși unor asemenea practici sau nu a trăit să le vadă. *Dragă Zari* aduce cititorul într-o poziție incomodă. Citind cartea, la nivel emoțional, putem oscila între revoltă, neputință, perplexitate și o sfâșietoare durere solidară. Din punct de vedere rațional însă, putem înțelege că avem în față un puternic manifest politic mărturisit cu smerenie – o trăsătură ancestrală a culturii afgane, o voce a unei femei care nu revendică nimic altceva decât dreptul la demnitate, la umanitate. Prin vocea sa cultivată, educată, emancipată, Zari, de fapt, realizatoarea emisiunii *Ora femeii afgane* (*Afghan Woman's Hour*, concepută de BBC World Service Trust cu sprijin financiar din partea British Foreign and Commonwealth Office), a ajutat alte femei afgane ca, sub protecția anonimatului, să denunțe cultura tribală, obiceiurile patriarhale extrem de rigide, să vorbească

despre o societate confiscată de bărbați pentru bărbați, dominată de interesele acestora.

Așa cum spune autoarea, *Ora femeii afgane* a fost lansată în ianuarie 2005 cu scopul de a le oferi femeilor din Afganistan o emisiune radio care să treacă de toate barierele tribale, sociale și economice. Programul ajungea atât la femeile din mediul rural, cât și la cele din mediul urban, fiind transmisă în limbile dari și paštu, pe care le înțelegeau majoritatea femeilor din cele treizeci și patru de regiuni ale Afganistanului. Zari se lansează într-un calibrat exercițiu de memorie, pornind de la propria existență: „În Londra, viața nu e întotdeauna ușoară pentru o femeie afgană și, uneori, poate fi încă surprinzător de dureroasă. Sunt clipe când stau în cămăruța mea din sudul Londrei și mă gândesc la ce întorsături a luat viața mea. Atât de multe sentimente contradictorii: amintiri din copilărie mă fac să zâmbesc, unele din timpul adolescenței mă fac să-mi plâng de milă, iar cele din vremea războiului îmi provoacă frică și anxietate. Dacă s-ar întâmpla toate din nou? Am supraviețuit eu și familia mea? Ies la suprafață și mai multe amintiri din viața mea de adult, pe măsură ce încerc să-mi înăbuș temerile, reamintindu-mi cât de multe lucruri s-au întâmplat în ultimii ani și epuizându-mă. Totuși, cumva, în ciuda suferinței îndurate, am avut și multe perioade bune. De la viața privilegiată de fiică a unui ministru în Afganistan la cea de refugiat de război și solicitant de azil, viața mi-a arătat, fără îndoială, numeroasele sale fațete.”

Mai departe, Zari prezintă, cu amănunte care te duc cu gândul la o uriașă erudiție, informații despre istoria, economia și orânduirea socială a Afganistanului. De asemenea, autoarea realizează o frescă impresionantă a conflictelor din timpul ocupației sovietice, a invaziei americane și a clivajelor din interiorul grupărilor jihadiste, clivaje suprapuse diferitelor

probleme din interiorul grupărilor etnice ale Afganistanului – paștunii, cei care controlau cele mai mari facțiuni, tadjiicii (al doilea grup etnic ca mărime din Afganistan), hazarii și, nu în ultimul rând, facțiunea uzbekă.

În mijlocul acestor interminabile convulsii sociale, economice, politice, religioase, femeile Afganistanului sunt marile perdante. Ele sunt cele care nu participă la decizii, nu sunt întrebat, nu sunt consultate (după cum vom vedea, nici măcar de propriile familii, mame etc.); ele doar suportă consecințele.

A scrie prefața unei cărți care cuprinde mărturii personale nu este deloc o treabă ușoară. Lecturând-o, un fir invizibil ne leagă de aceste femei, de teama care le cuprinde la gândul de a-și întâlni pentru prima dată viitorii soți, de umilința la care sunt supuse în fața soacrelor (care vor dovedi virginității) și de imensa responsabilitate – așa-zisa „onoare a familiei” – așezată pe umerii lor încă de la pubertate, de stigmatul primit în urma divorțului și de permanentele loialități conflictuale: dacă povestesc despre opresiunea din propria țară sau comunitate, sunt considerate trădătoare sau aliate ale culturii occidentale, iar dacă își apără religia și fac distincție între practicile tribale și religie, sunt acuzate că nu sunt suficient de ferme, că nu își doresc suficient să scape de opresiuni. Dincolo de diversele poziționări ideologice, teoretice sau militante, avem în față o carte care eviscerează conștiința. În fața acestor mărturii, nu ne putem permite luxul unor analize intelectuale despre diferența existentă între practicile culturale și cele religioase, despre hermeneutica textelor sacre, despre feminism sau drepturile omului, despre cât e concepție universalistă sau (auto)colonizare discursivă a „femeilor din Lumea a Treia”. Nici nu putem nega emfatic diferențele sociale, culturale, etnice, interesele și dorințele multiple ale acestor femei, făcându-le irelevante pentru teorie. Nu putem să nu vorbim

despre cât de victime sau de victimizate sunt femeile musulmane afgane, în măsura în care avem de-a face cu opresiunea unui sistem patriarhal agresiv. Dar ce le-am putea spune lui Sharifa, Nasreen, Shereenjan, Samira, Ilaha, Anesa, Wazma, Janpa, Layla, Mahgul, Bakhtawara, Ghutama despre închiisoarea în care au trăit mințile și sufletele lor? Cine și ce fel de instanță ar putea răspunde acestor femei care, abia cu două luni în urmă, în decembrie 2020, și-au câștigat dreptul de a fi trecut în certificatele de naștere ale propriilor copii și numele lor? Folosite ca sursă de venit și mână de lucru încă din copilărie, considerate monedă de schimb între clanuri, recunoscute doar pentru funcția lor reproductivă și, eventual, pentru plăcerea sexuală a soților lor, trecute din proprietatea tatălui în cea a soțului, femeile care își încep povestirile cu expresia „dragă Zari” ne amintesc de valorile comune ale umanității. Ne vorbesc despre dorința de apartenență, despre dragoste, despre demnitate, despre libertatea de gândire și conștiință, despre uriașul potențial pe care îl au femeile în societate și despre cât de devastatoare poate fi pentru o societate excluderea lor.

Autoarea dă glas acestor femei cu o uluitoare abnegație și cu o deosebită forță – de pe o poziție privilegiată, așa cum singură mărturisește – dar, în același timp, ne oferă o splendidă lecție de empatie și solidaritate. Apariția în limba română a acestor uluitoare mărturii duce mai departe efortul autoarei și contribuie la construcția unei memorii colective despre femeile lumii. Mai mult, cartea de față poate fi un excelent ajutor pentru cei care activează în zona drepturilor omului, interacționează cu refugiații afgani, participă la elaborarea politicilor publice sau la adoptarea unor măsuri care vizează integrarea femeilor afgane. În nicio societate a acestei lumi femeile nu au primit drepturi doar pentru simplul fapt că sunt oameni.

Istoria ne arată că ele au trebuit să dovedească în primul rând că sunt oameni pentru a le dobândi.

Despre o mică parte a acestei lupte pentru drepturi, pentru recunoașterea demnității umane (subiecte ușor demodate în societățile occidentale) ne vorbesc aici femeile afgane. Îi las pe cititori să le descopere poveștile, să reflecteze și, cine știe?, să înceapă un dialog imaginar: oare ce le-ar spune acestor femei?

„Dragă Zari,

Ți-am citit cartea. Mi-aș dori să le transmiți femeilor din Afganistan că...”

FATMA YILMAZ

Povestea Anesei

O căsătorie de conveniență

În Afganistan, nunta reprezintă întemeierea unei noi familii, iar familia este cea mai importantă instituție din societate, oferind siguranță economică în momentele grele, într-un fel în care statul nu o poate face. De pildă, indiferent în ce parte a lumii s-ar afla, afganii trimit bani să-și ajute rudele mai puțin norocoase. Ba chiar le vor ajuta să-și găsească de lucru. Acest aspect este văzut mai degrabă ca pe îndeplinirea unei responsabilități de familie decât nepotism. Familia reunită poate fi foarte mare, iar uneori include trei sau patru generații care locuiesc împreună. Adesea, căsătoriile sunt aranjate între verișori, pentru a păstra intactă linia descendentă. Societatea afgană este ținută laolaltă de familii – loialitatea de familie este foarte puternică – iar nunțile reprezintă această uniune. În plus, cu cât o nuntă este mai scumpă, cu atât mai bine, deoarece arată bogăția și statutul.

Nunțile sunt și mai importante la sat, unde valorile tradiționale au o influență mai mare. Sunt invitați sute de oameni – trebuie inclus tot satul – dar bărbații și femeile se distrează separat, lucru care, de fapt, dublează costurile. Pentru nunțile fiilor, părinții fac economii din greu. Sunt necesare haine noi pentru toți membrii familiei, se cresc oi și vaci, care apoi sunt sacrificate special pentru acea ocazie, și se cumpără

bijuterii din aur pentru mireasă. Familia miresei, pe de altă parte, are doar câteva responsabilități. Este respectată dacă nu cere bani pentru fiică, dar este o practică frecventă să se primească o sumă mare de bani, pe care unele femei afgane o văd ca pe un semn de respect pentru noua familie. Uneori, această sumă este atât de mare, încât familia mirelui trebuie să împrumute bani de la rude și poate rămâne îndatorată mulți ani.

În general, nunțile sunt sărbătorite la fel în tot Afganistanul, dar există unele diferențe regionale, iar faptul că am lucrat pentru *Ora femeii afgane* m-a ajutat să descopăr originile unora dintre aceste tradiții. În fiecare zi primeam materiale trimise de peste tot din Afganistan. Am aflat că există multe obiceiuri similare în rândul paștunilor, hazarilor, uzbekilor și tadjicilor. Am aflat totodată că în unele regiuni există familii care nu acceptă bani pentru fiicele lor, iar nunta se face într-un mod mult mai simplu. Împreună cu reportererele, am decis să facem o serie specială despre obiceiurile de nuntă de prin Afganistan. De exemplu, de ce miresele din nord poartă haine albe, în timp ce paștunii din sud poartă roșu?

Într-o zi, Salmi Suhili, una dintre reportererele noastre din Kabul, a venit cu o idee:

— Dragă Zari, vreau să le prezint ascultătorilor noștri obiceiurile de nuntă din provincia mea natală, Kunduz. Mă duc la o nuntă de familie și, dacă vor accepta, pot să iau cu mine echipamentul de înregistrare și să obțin un material bun.

Nu voiam să pierd o astfel de ocazie, astfel că am fost de acord. După două săptămâni, Salmi s-a întors din Kunduz, iar în timpul uneia dintre ședințele noastre obișnuite dintre Londra și Kabul, în care schimbam telefonic idei cu reportererele, ea a deschis discuția.

— Dragă Zari, trebuie să-ți spun totul despre experiența mea în Kunduz. Am cunoscut multe femei acolo și am

înregistrat o grămadă de material, dar vreau să-ți vorbesc despre un caz anume.

Am ascultat toate cu atenție, iar Salmi a continuat:

— Am cunoscut o femeie pe nume Anesa, a zis ea și, cu toate că sunetul nu era foarte bun, din cauza legăturii telefonice, i-am simțit neliniștea din voce. Era foarte frumoasă; o femeie drăguță, bună, cu trei copii. Nu pot să cred că cineva...

Și a izbucnit în lacrimi.

— Dragă Salmi, te ascultăm toate, am zis eu, încercând să o liniștesc. Nu e prima dată când auzim o poveste foarte tristă a unei femei afgane. Te rog, continuă.

Salmi și-a dres vocea.

— Am întâlnit-o pe Anesa la nunta familiei noastre, iar ea m-a sunat special să-mi spună povestea ei, deoarece știa că lucrez pentru *Ora femeii afgane* și voia să ceară ajutor. Mi-a spus povestea nunții ei, cum s-a măritat de tânără, dar...

Vocea lui Salmi s-a stins, era incapabilă să vorbească. Ședința noastră se apropia de final și mai trebuia să ascult ideile reporterelor noastre, astfel că i-am propus lui Salmi să-mi trimită povestea sub forma unui fișier audio. Mai târziu în ziua aceea, am primit povestea Anesei. Am fost nerăbdătoare să aud ce anume o făcuse pe o jurnalistă cu experiență ca Salmi să cedeze. Ce putea fi atât de tulburător și de șocant? Am descărcat materialul în sistemul nostru de editare și am auzit vocea Anesei. Și am descoperit una dintre cele mai minunate povestitoare ale emisiunii noastre. Cu o voce foarte calmă, Anesa și-a început povestea.

Era cam opt dimineață, iar eu eram complet trează, dar stăteam în pat. Soarele arunca raze de lumină printre draperiile maro-închis ale camerei mele. Era deja foarte cald. Încă aveam pe mine rochia roșie sclipitoare și șalvarii roșu-aprins. Cu o seară

înainte, majoritatea verișoarelor mele și fetele din sat s-au adunat la noi acasă, pentru cea mai specială noapte din viața mea. Am zâmbit, amintindu-mi cum verișoara mea Fareba m-a dat pe picioare cu henna verde-închis. Toate fetele au purtat haine colorate, au dansat și m-au tachinat în legătură cu mirele. A fost seara mea henna. Am purtat haine pe care noua mea familie le-a făcut special pentru mine. Este o tradiție ca oamenii din Kunduz să aducă haine noi pentru mireasă, în seara henna.

Mi-au plăcut toate cadourile și atenția primită din partea familiei și a prietenilor mei. Toată lumea m-a tratat ca pe o regină. Acea urma să fie ultima zi în casa părinților mei. Eram foarte entuziasmată că în sfârșit îl voi vedea pe bărbatul cu care mă voi căsători. Era ziua nunții mele!

Am admirat kheena paich (batistă triumphiulară) făcută de mama pentru ziua aceea. După henna, mâna îmi fusese acoperită cu un material din bumbac alb, iar apoi cu acea kheena paich verde. Un miros floral de henna umplea încăperea. Mi-am întins picioarele pe charpoie, uitând că și ele îmi erau acoperite cu un kheena paich.

Fareba a intrat în camera mea.

— Trezește-te, leneșo. Oamenii care se căsătoresc nu pot sta toată ziua în pat!

A dat la o parte draperiile.

— Mătușa mi-a spus că trebuie să faci baie, să te îmbraci și să te machiezi.

Eram foarte entuziasmată de ideea machiajului. Îmi plăceau hainele noi și fardurile. Știam că eram norocoasă. Eu, frații și surorile mele aveam mereu haine noi de Eid sau de Anul Nou. Tatăl meu era funcționar guvernamental, iar mama se ocupa de croitorie, astfel că își permiteau să ne cumpere lucruri drăguțe.

I-am spus lui Fareba că nu pot merge, pentru că am picioarele acoperite cu un kheena paich. Ea a râs și a întrebat dacă mă așteptam să mă ducă în brațe până la baie. I-am zis:

— *Da, va trebui să mă duci. Eu sunt mireasa și în câteva ore o să vă părăsesc pe toți, așa că azi trebuie să mă tratați ca pe o prințesă.*

Fareba a venit spre mine, de parcă ar fi vrut să mă ridice, în schimb, doar m-a pupat pe obraz.

— *Desigur, tu ești mireasa, dar nu sunt eu cea care o să te țină în brațe. În seara asta, bărbatul viselor tale te va ține strâns și te va duce în brațe.*

M-am rușinat și i-am spus să tacă. Știam că nu făcea decât să mă tachineze, dar eram bucuroasă și nerăbdătoare să-mi văd viitorul soț. Știam că părinții mei îl plăceau, iar eu îl văzusem de la distanță, când ne vizitase, în perioada dawra-e-namzadi (perioada de logodnă). Familia lui îmi trimisese o grămadă de cadouri, cum era obiceiul: haine, pantofi, brățări, henna și multe eșarfe sclipitoare.

Știam și că aceea era ziua în care voi deveni adult, cu responsabilitățile cuvenite, mama îmi amintea asta constant. Îmi doream să devin soție, mamă și noră. Încă visam cu ochii deschiși la viitorul meu, când Fareba m-a atins pe braț și mi-a poruncit să mă duc la baie. Tot ce foloseam era nou. Săpunul era încă în ambalaj, șamponul era neînțeput. Ambele erau cadouri de la noua mea familie. Mama îmi pusese și niște lapte rece într-un vas – e o tradiție în Kunduz ca mireasa să se spele cu lapte, ca simbol al purității ei și pentru că aduce noroc și prosperitate. Am ținut prosopul ridicat în fața mea și i-am spus Farebei să plece, pentru că eram prea timidă să mă spăl cu ea acolo. M-am așezat pe scaun și m-am spălat cu apa caldă pe care Fareba o adusese într-o găleată.